

va i general germànica.

Ara bé un adjectiu compost com el que he suposat està ben documentat en els poemes èdics més antics. «Rin skal rāða rôgmálmi skatna, / â svinn, âskunna arþi Niþlunga», 'el Rin ha de dominar sobre el bronze dels guerrers': (riu) ràpid, hereu dels Nibelungs i creat pels Asen' (*Atla-kviða Groenl.*, 5.27d). Si aquí es tracta del riu diví, res no ens impediria de suposar que també vagi aplicar-se, amb caràcter preferent, a una arma llançívola dotada pels déus del poder infal·lible de ferir l'enemic nacional: tema tan antic aquest, comú a la mitologia de diverses branques de la família indoeuropea; em limito a recordar el dard màgic de què Indra dotava el seu paladí Pururavas en la seva lluita contra els Dànaves diabòlics, dard que, després de ferir el raptor d'Urvaçi, tornava a ficar-se en el buirac com la serp que entra altre cop en el seu cau (Kalidassa, *Vikramôrvaçi*, fi del 1.^r acte). També l'ascona era un llançó o javelina de força prodigiosa que podia tornar a les mans del guerrer després de ventar-la. Fonèticament només caldria admetre que, en passar al romànic, -ONNA fou reemplaçat pel comunísim -ONA.

¿Queda amb això superada la tesi de l'origen basc? No ho crec pas. És realment impressionant el conjunt geogràfic en la fase arcaica. El testimoni de la vella Guia del pelegrí de Santiago de Compostela, S. XII, confirma l'antiguitat i autoctònia en basc: «Navarrus aut Basclus --- duo jacula aut tria, que *auconas* vocat, ex more manibus tulit» (cf. Mitxelena, *BSVAP* x, 10).³⁰ Tenim el repetit testimoni navarrès de Guilhem Anelier. Observem sobretot que en els dos textos catalans més antics i famosos, en l'un és navarrès el protagonista, en l'altre l'escenari, car el nostre heroic desafiador se'n va a Bordeus des de Jaca, i en torna, tots dos viatges a frec de la frontera navarresa; les altres dades occitanes i catalanes (Tortosa, Rosselló, Tolosa, Roergue, l'Alt Lenguadoc del *Jaufré*, la Baixa Rioja de Berceo, la Castella del Nord del *Fn. Gonzàlez*), són també molt occidentals o pirinenques: cap als Pirineus ens assenyalava també la repetició de l'epítet *ascona muntera* pertot arreu — en Desclot i en Muntaner, en l'*Alex.* i el *Fn. Gonz.*, ja en el doc. rossellonès de 1309 i les «diez *azconas munteras*» d'un doc. murcià de 1272 (*MzPi.*, *DocLing.*, 368.23), i encara *Co-varrubias* seguia parlant de «montañeses».

Ara bé, essent arma típica dels bascos, em pregunto què ens impediria de suposar que ve d'un *AUSCŌNA format amb el mateix sufix de VASCONES i de *gascons*, i amb el radical del vell nom dels bascos, AUSCII, basc *Euzk-era*, *Escuaran* (d'on *Escaran* 'basc' en *Girart de Rossilhon*), amb transposició parcial de la *y*, el mateix que en *Escuaran* i altres formes basques d'aquest nom. Al capdavant la forma de la Guia i la variant occitana *aucona* o *ancona*, són una i altra transmiseses per viatgers llunyans i podrien ser pronúncies deturpades de *auscona* (sense comptar que FALCO, si com a ètmon és dolent, potser és raonable com a contaminador). La forma més generalitzada *ascona*, tant es podria comprendre a base d'*AŞCŪONA com en una evo-

lució paral·lela a la de *ascuchar* des d'AUSCULTARE.

Certament que és una suposició ben hipotètica i que hom mirará com a atrevida, però ho és molt menys que l'etimologia FALCO, i filològicament està més fundada que l'ASKUNNA germànica. Car tot això ens recorda el cas de noms d'armament semblants, com ALAVESA, TRAGACETE (DECH), o els nostres BUIRAC i BUTXACA engendrats tots ells en l'ambient fronterer basco-romànic, com tants altres mots de la cultura pirinenca primitiva (SEGALLA). ¿He de recordar la prodigiosa mescla lingüística romano-basca que revela el meu assaig *De Toponímia Vasca y Vasco-románica en los Bajos-Pirineos* (Fo. Li. Va. XII, 1972, 299-319; cf. encara *TopHesp.* II, 293-333)? Si *aucona* no és la forma primitiva, prova tanmateix que el mot fou modificat de bona hora en el Bearn, arran de la frontera basca.

¹ Algun altre ex. en el mateix Desclot: «lexà-li anar una *escona*», «tramès-li la *esconeta* que li era romasa», § 102, *NCL* III, 140.19, 141.7. — ² Hi inclou un *ad scondes* de 1020, que fóra ben interessant (la *nd* de tota manera podria explicar-se com a ultracorrecció de *preona-preonda*, *escona-esconda* ABSCONDAT), però que no disposant de prou context no podem judicar si té raó o és una altra cosa. I ja que parlem de dades incertes, em refereixo a un passatge dels *Acta Austregisili* I, 2, 15 (*Acta Sanctorum*, 20-V, v, p. 231 *F., cita de Holder II, 1406.16), que porta «accepto ancipiti ferro, quod vulgus *scottam* vocat», que em preguntava si no s'havia de corregir en *sconam* (tt per n no és error de còpia rar ni gens difícil); tanmateix essent un *ancipiti* ferro, la idea quedaria ben incerta, i potser es tracta d'una aina com l'escoda, ço que fonèticament encara és més fàcil. ¿Hi havia ascones de doble tall? En el ms. bíblic castellà núm. 6, *ascona* reemplaça la *romphaea bisacuta* de la Vulgata en l'Eccles. XXI, 4 (5) el *two-edged sword* de la Bíblia jacobina i l'*espada de dos cortes* de la Bíblia de Scio (VI, 190). — ³ Vv. 3844 i 4312 de l'ed. Breuer, que prefereix una variant *escona*. Però *ascona* en l'altre ms. (ed. Raynouard, f° 49). — ⁴ Notes poc importants o superades de Baist, *KJRPb.* IV, 319; Goldschmidt, *Festgabe Förster*, 1901; M-Lübke, *Neuer Sprachen xxxv*, 570n., i *Prager Dt. Studien* VIII, 71. — ⁵ Més aviat *azku*, veg. Mitxelena, *El Pasado de la Lengua Vasca*, 193. És clar que la forma articulada *azku-a* podria sortir de *azkona*. Seria per la forma apuntada o prominent del cap de l'animal. Però que aquest tret formidable pugui dur el nom d'un animal tan minso i pacífic... — ⁶ La variant *axkora* 'destral' segons Azkue és del suletí i roncalès, però també Landucci donava *axcorea*, que correspondria al biscaít *atx* = *aitz* (encara que Domingo Agitre, *Auñamendiko Lorea*, u.1.1 *atx*, escriu, en canvi *aizkora*; però ací poden entrar en joc influències literàrio-històriques, ja que també de vegades empra *aitz*). En fi hi ha un alt-nav. *aizkona* «tarugo, cheville de bois», recollit en el dicc. d'*Azkue*, però com que aquest no concreta l'extensió